

ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΟΝ/ΜΑ: ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑ
Α.Μ: 1340200500722
ΜΑΘΗΜΑ: ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Α.Γ.ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ:2008-9

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.ΘΕΜΑ.	4
2.ΕΝΝΟΙΑ-ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ.	5
3.ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ.	7

<u>ΕΙΔΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΕΣΗ. ....</u>	8
--------------------------------------	---

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

1.Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 4 §6 Α.Ο ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΗ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ.	9
Β.ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΤΑΣ.	10
2.ΤΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ Α. ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ.	11

16	B. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ.	
	<u>ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ</u>	
	1.ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.	17
	2.ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.	19
	3.ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ.	21
	 <u>ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ.</u>	23
	 <u>ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΖΕΣΘΑΙ</u> <u>ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ.</u>	25
	 <u>ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ.</u>	27
	 <u>ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ.</u>	28
	 <u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.</u>	29
	 <u>ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.</u>	30

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΘΕΜΑ

Οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούνται από έμμισθους επαγγελματίες στρατιωτικούς και από στρατεύσιμους που υπηρετούν τη θητεία τους. Η παρούσα εργασία, έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τα συνταγματικά

δικαιώματα των ενόπλων δυνάμεων και κατ' επέκταση τα συνταγματικά δικαιώματα όσων εμπíπτουν σε αυτές.

<< Συνταγματικά δικαιώματα είναι τα παρεχόμενα στα άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου, θεμελιώδη, πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία αποτελούν τις κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας>>¹, σύμφωνα με τον ορισμό του καθ/τή Α.Γ. Δημητρόπουλου. Οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις, λόγω της ειδικής κυριαρχικής σχέσης που τελούν με το κράτος, υφίστανται σε ορισμένα συνταγματικά δικαιώματα περιορισμούς. Η εργασία αυτή σκοπό έχει την παρουσίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων των ενόπλων δυνάμεων και τους λόγους για τους οποίους υπόκεινται σε περιορισμούς.

Αρχικά, γίνεται αναφορά στη στρατιωτική θητεία και στον υποχρεωτικό και ισότιμο χαρακτήρα από τον οποίο διακατέχεται, καθώς και στα «υποκατάστατά» της όπως είναι η άοπλη ή εναλλακτική θητεία. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται το ιδιαίτερο νομικό καθεστώς που ισχύει στις ένοπλες δυνάμεις, δηλαδή το στρατιωτικό ποινικό δίκαιο και τα στρατοδικεία. Τέλος, παρουσιάζονται και άλλα σημαντικά συνταγματικά δικαιώματα των στρατιωτικών και των στρατευσίμων, όπως για παράδειγμα το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας. Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι η συγκεκριμένη εργασία εκπονήθηκε με την χρήση και την συλλογή πληροφοριών μεγάλου μέρους της βιβλιογραφίας.

1. Βλ. Δημητρόπουλος Α. , Συνταγματικά Δικαιώματα, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΙΙΙ, Αθήνα 2004, σ. 5

2. ΕΝΝΟΙΑ: ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

Οι Ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις είναι οι στρατιωτικές δυνάμεις που διαθέτει η Ελλάδα και περιλαμβάνουν (ιεραρχικά) το Στρατό Ξηράς, το Πολεμικό Ναυτικό και την Πολεμική Αεροπορία. Το προσωπικό του Ελληνικού Στρατού αποτελείται από έμμισθους επαγγελματίες στρατιωτικούς και από στρατεύσιμους που υπηρετούν τη θητεία τους, στους οποίους αποδίδεται ένα συμβολικό ποσό για τη προσφορά τους, κατά τη διάρκεια της θητείας τους.

Αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων είναι σήμερα τυπικά ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας. Η χάραξη της στρατηγικής και των κατευθύνσεων

των Ενόπλων Δυνάμεων γίνεται από το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικών και Άμυνας (ΚΥ.Σ.Ε.Α.), στο οποίο προΐσταται ο Πρωθυπουργός της Ελλάδας.

Πολιτικός (κυβερνητικός) προϊστάμενος των Ενόπλων Δυνάμεων είναι ο εκάστοτε υπουργός Εθνικής Άμυνας. Φυσικός τους προϊστάμενος είναι ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας (Α/ΓΕΕΘΑ), ενώ υπάρχουν τρεις ακόμη φυσικοί προϊστάμενοι των Ε.Δ., ένας για κάθε Κλάδο: ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού (Α/ΓΕΣ), ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού (Α/ΓΕΝ) και ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Αεροπορίας (Α/ΓΕΑ).

Η αποστολή των Ενόπλων Δυνάμεων είναι η υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της Ελλάδας, η εξασφάλιση του εθνικού της χώρου, και η αποφασιστική τους συμβολή στην επίτευξη των στόχων της πολιτικής της χώρας.

Κύρια έργα των ενόπλων δυνάμεων είναι:

- Η συνεχής επαγρύπνηση για την ασφάλεια του εθνικού χώρου.
- Η διατήρηση της υψηλής επιχειρησιακής ετοιμότητας για την αποτροπή και την αποτελεσματική αντιμετώπιση κινδύνων και απειλών, καθώς και την εξασφάλιση δυνατότητας άμεσης αντίδρασης.
- Η συνεισφορά στη διεθνή ασφάλεια και ειρήνη.
- Η συμβολή σε δραστηριότητες κοινωνικής αρωγής και υποστήριξης των κρατικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση έκτακτων αναγκών.

Εκτός από την κύρια αποστολή τους οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις ενεργούν και σε άλλους τομείς όπως: Η εκπροσώπηση της Ελλάδας σε διεθνείς αποστολές του ΝΑΤΟ και του ΟΗΕ, η αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών, όπως πυρκαγιές και πλημμύρες, η επικάλυψη των αδυναμιών του κράτους να παρέχει κοινωνική πρόνοια σε όλη την Ελλάδα, η οικονομική ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας στην οποία υπάγεται το φυλάκιο ή στρατόπεδο, καθώς και η αντιμετώπιση ασύμμετρων απειλών.

Η θητεία αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα είναι διάρκειας 12 μηνών και είναι υποχρεωτική για όλους τους άρρενες ενήλικους Έλληνες πολίτες.²

2. Βλέπε Βικιπαίδεια : Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια

3. ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Το σύνταγμα αφιερώνει σημαντικό μέρος των διατάξεών του στις ένοπλες δυνάμεις. Όσον αφορά τους στρατεύσιμους το άρθρο 4 § 6 Σ³ ορίζει ότι «Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας, σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων», θέτοντας το θεμέλιο της στρατιωτικής θητείας. Η διάταξη αυτή διαγράφει με σαφήνεια σε συνδυασμό με το άρθρο 2 § 2 Σ³ το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος, θέτοντας ως στόχο των ενόπλων δυνάμεων την εμπέδωση της ειρήνης και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των κρατών. Ακόμη, το άρθρο 25 § 4 Σ³ ανάγει την στρατιωτική θητεία ως την σπουδαιότερη θεσμοθετημένη εκδήλωση του χρέους εθνικής αλληλεγγύης, την οποία αξιώνει από όλους τους πολίτες. Τα άρθρο 45 Σ και 46 Σ³ καθιερώνουν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ως αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων της Χώρας, ο οποίος απονέμει τους βαθμούς και τα παράσημα στους υπηρετούντες σ' αυτές, καθώς και την κυβέρνηση ως υπεύθυνη για την άσκηση της διοίκησης(άρθρο 45 Σ και 82 Σ³). Η κομματική ουδετερότητα των έμμισθων επαγγελματιών στρατιωτικών περιέχεται στο άρθρο 29 § 3 Σ³, καθώς και τα προβλήματα εκλογιμότητας των στρατιωτικών στο άρθρο 56 § 1,3γ και 4 Σ³. Σχετική με τις ένοπλες δυνάμεις είναι και η αναφορά του άρθρου 22 § 4 Σ³, που αφορά την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο

τη δημόσια υγεία. Η δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων στο άρθρο 96 § 4,5 Σ³.

3. Βλ. Το Σύνταγμα της Ελλάδας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2001

ΕΙΔΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Ειδική κυριαρχική σχέση είναι η ειδική σχέση εξουσίασης, στην οποία βρίσκεται πρόσκαιρα ή για περισσότερο χρόνο ο πολίτης και ένεκα της οποίας έχει αυξημένες υποχρεώσεις. Όλοι οι πολίτες εισέρχονται κατά τη διάρκεια του βίου τους οπωσδήποτε σε μία ή περισσότερες ειδικές κυριαρχικές σχέσεις. Στο πλαίσιο κάθε ειδικής κυριαρχικής σχέσης εμφανίζεται η ανάγκη περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων⁴. Οι πολίτες αυτοί είναι φορείς όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η προσωπική νομική τους κατάσταση, όμως, ρυθμίζεται από ειδικούς νόμους.

Η στρατιωτική θητεία ανήκει στις υποχρεωτικές ειδικές κυριαρχικές σχέσεις, και εκούσια στην περίπτωση των μόνιμων στρατιωτικών. Βασίζεται στο Σύνταγμα και το νόμο και θεμελιώνεται με μονομερή κρατική πράξη, και ειδικότερα με διοικητική πράξη ή δικαστική απόφαση⁵. Το Σύνταγμα προβλέπει ιδιαίτερους περιορισμούς σε αυτές τις κατηγορίες προσώπων, όπως το άρθρο 29 § 3 Σ, σχετικά με την δυνατότητα ενεργού δράσης ή εκδήλωσης υπέρ πολιτικού κόμματος στους υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις. Οι ειδικότεροι περιορισμοί στους οποίους υπόκεινται, υπάρχουν λόγω του ιδιαίτερου σκοπού που καλούνται να υπηρετήσουν τόσο οι στρατιωτικοί όσο και οι στρατεύσιμοι, δηλαδή τη υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας και της ακεραιότητας της χώρας. Η λειτουργία του στρατεύματος απαιτεί καθεστώς πειθαρχίας σε βαθμό που ξεπερνά την πειθαρχία που είναι αναγκαία. Μέσα στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαίοι οι περιορισμοί ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων. Επιβάλλεται, ακόμη, λόγω της ειδικής φύσης της σχέσης των ενόπλων δυνάμεων και του Κράτους. Η ειδική κυριαρχική σχέση στην οποία βρίσκονται οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις διαφαίνεται ολοκάθαρα στην παρουσίαση των συνταγματικών δικαιωμάτων που επιχειρείται παρακάτω.

4. Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σ. 60-61

5. Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α, σ. 198

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ

1. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΔΕΣΜΕΥΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 4 § 6

A. Ο ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΗ ΕΚΠΛΗΡΩΣΗ

Η στρατιωτική υποχρέωση αποτελεί εκπλήρωση του χρέους εθνικής αλληλεγγύης, την οποία το κράτος μπορεί και αξιώνει, κατά το άρθρο 25 § 4Σ, από όλους τους Έλληνες πολίτες. Η Στρατιωτική υποχρέωση έγκειται στην υποχρέωση συμβολής στην άμυνα της χώρας στο πλαίσιο των ενόπλων δυνάμεων. Η συμβολή αυτή αναφέρεται ρητώς στο Σύνταγμα ως ένοπλη άμυνα και υποχρεώνει σ' αυτή κάθε Έλληνα πολίτη που μπορεί να φέρει όπλα όπως αξιώνει το άρθρο 4 § 6Σ⁶. Ακόμη ο ισχύων στρατολογικός νόμος προβλέπει σειρά στερήσεων για όσους έχουν καταδικασθεί αμετάκλητα για ανυποταξία ή λιποταξία και για χρονικά διαστήματα που η διάρκειά τους εξαρτάται από το αν η χώρα βρίσκεται σε περίοδο ειρήνης ή μερικής επιστράτευσης, ή σε περίοδο πολέμου ή γενικής επιστράτευσης. Τέτοιες στερήσεις αποτελούν η στέρηση του εκλέγειν και εκλέγεσθαι και του δικαιώματος άσκησης επαγγέλματος.

Η αυτοπρόσωπη εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας επιβάλλεται ρητώς από το άρθρο 4 § 6 Σ, η διατύπωση του οποίου δεν ανέχεται την υποκατάσταση του υπόχρεου όπως ίσχυε παλαιότερα. Η αντικατάσταση θα σήμαινε την άνιση κατανομή ενός συνταγματικού καθήκοντος σε βάρος ορισμένων, η οποία θα ήταν και κατάφορη παραβίαση της αρχής της ισότητας⁷.

6. Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β, σ. 1283, Άρθρο 4 ΕΣΔΑ

7. Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Η Συνταγματική των Ενόπλων Δυνάμεων, Τόμος Β, σ. 39

B. ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Η Συνταγματική ισότητα είναι ισότητα κοινωνική⁸. Στην ισότητα αναφέρεται η σχετική με τη στράτευση συνταγματική ρύθμιση του άρθρου 4 § 6Σ. Δεν επιτρέπονται, δηλαδή χαριστικές απαλλαγές, αλλά μόνο απαλλαγές βασιζόμενες σε αντικειμενικά κριτήρια, όπως π.χ. σε λόγους υγείας. Το ίδιο ισχύει και για τη μερική απαλλαγή. Αντίθετα όλοι οι υπόχρεοι προς στράτευση

καλούνται να υπηρετήσουν κάτω υπό ίσους όρους και επί ίσο χρονικό διάστημα. Εξαίρεση αποτελεί το ζήτημα της εναλλακτικής θητείας το οποίο επιλύθηκε με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 και θα εκτεθεί παρακάτω. Η επίτευξη της πραγματικής ισότητας είναι ,όμως, δυσχερής, καθώς υπάρχουν σημαντικές διαφοροποιήσεις από κλάδο σε κλάδο, μονάδα σε μονάδα και ανάλογα τη γεωγραφική περιοχή που συνεπάγονται διαφορετικές απαιτήσεις. Άρα η ισότητα στη στράτευση θα πρέπει να θεωρηθεί μόνο ως αναλογική⁹.

Η αρχή της καθολικότητας στη στράτευση αφορά κατά κύριο λόγο το ζήτημα της στράτευσης των γυναικών. Το Συμβούλιο της Επικρατείας με βάση την ισονομία των δύο φύλλων που διατυπώνεται στο άρθρο 4 § 2Σ, απαγορεύει τις αποκλίσεις σε βάρος των γυναικών όταν δεν δικαιολογούνται από βιολογικές διαφορές. Κύρια εξαίρεση των γυναικών από το στρατό, η οποία θεωρείται ότι δεν αντίκειται στην αρχή της ισότητας των φύλλων, είναι ότι στρατιωτική υποχρέωση υπέχουν όσοι είναι δυνάμενοι να φέρουν όπλα. Παρόλα αυτά ο νομοθέτης δεν εμποδίζεται από τη διάταξη του άρθρου 4 § 6 να εισαγάγει τη στρατιωτική θητεία των γυναικών ακόμα και με όπλα¹⁰.

8. Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα, Γενικό Μέρος, σ. 306

9. Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Η Συνταγματική των Ενόπλων Δυνάμεων, Τόμος Β, σ. 61 επ.

10. Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β, σ. 1288

2. ΤΑ ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΑΤΑ ΤΗΣ ΘΗΤΕΙΑΣ

Α. ΟΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Ως αντιρρησίες συνείδησης μπορεί να αναγνωρίζονται όσοι επικαλούνται τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις προκειμένου να μην εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις για λόγους συνείδησης. Οι λόγοι συνείδησης θεωρούνται ότι έχουν σχέση με μια γενική αντίληψη περί ζωής, βασισμένη σε συνειδητές θρησκευτικές, φιλοσοφικές ή ηθικές πεποιθήσεις, που εφαρμόζονται από το άτομο απaráβατα και εκδηλώνονται με τήρηση ανάλογης συμπεριφοράς¹¹. Στην νεότερη ιστορία της Ελλάδας,

αντιρρησίες συνείδησης έκαναν την εμφάνισή τους σε αξιόλογο αριθμό κατά το δεύτερο τέταρτο του 20ού αιώνα.

Αρχικά, επρόκειτο για μαζικά κύματα λιποταξιών λόγω εξάντλησης από τις πολυάριθμες πολεμικές επιχειρήσεις που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1910. Για τον μισό και πλέον αιώνα που ακολούθησε, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά αρνήθηκαν σταθερά να συμμετάσχουν σε οποιαδήποτε στρατιωτική υπηρεσία —στάση συνείδησης η οποία αντιμετώπιστηκε με ιδιαίτερη σκληρότητα. Τη δεκαετία του 1980 άρχισαν να εμφανίζονται ιδεολογικοί ή κοινωνικοπολιτικοί αρνητές στράτευσης. Κατά τη διάρκεια του ενός αιώνα δηλωμένης συνειδησιακής αντίρρησης ως προς τον πόλεμο και τη στρατιωτική θητεία, η ελληνική νομοθεσία είτε υπήρξε αμήχανα τιμωρητική, συχνά υπό το βάρος εσωτερικών πιέσεων, είτε σύρθηκε από τη διεθνή κοινότητα ώστε να βελτιώσει την κατάσταση. Καθοριστικής σημασίας υπήρξε η ψήφιση νόμου το 1997 που εισήγαγε μια μορφή πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας ως εναλλακτική της στρατιωτικής¹²

11. Βλ. Επιτελείο Υπουργού Εθνικής Άμυνας, Τμήμα Στρατολογικής Πολιτικής

12. Βλέπε Βικιπαίδεια : Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια

Με το ν. 2510/97 (ΦΕΚ 136/27-6-97 τ. Α) ρυθμίστηκε το ζήτημα των στρατιωτικών υποχρεώσεων των αντιρρησιών συνείδησης και καθιερώθηκε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, ο θεσμός της εναλλακτικής πολιτικής - κοινωνικής υπηρεσίας, ενώ παράλληλα διατηρείται και ο θεσμός της άοπλης θητείας. Η ισχύς του ν. 2510/97, κατά το μέρος που αφορά τους αντιρρησίες συνείδησης, αρχίζει από 1ης Ιανουαρίου 1998¹³. Η υπαγωγή των αντιρρησιών συνείδησης στις διατάξεις του νόμου αυτού και η κατά περίπτωση διάθεσή τους στους φορείς του δημόσιου τομέα για εναλλακτική υπηρεσία ή η κατάταξή τους στις Ένοπλες Δυνάμεις για άοπλη θητεία, γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιτροπής, που εξετάζει τη συνδρομή των προϋποθέσεων αναγνώρισης των ενδιαφερομένων ως αντιρρησιών συνείδησης, είτε μέσα από τα δικαιολογητικά

που υποβάλλουν είτε και αυτοπροσώπως, εφόσον τούτο απαιτείται και αποτελείται από :

α. Δύο καθηγητές ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με ειδικότητα στη φιλοσοφία ή στις κοινωνικές - πολιτικές επιστήμες ή στην Ψυχολογία.

β. Έναν πάρεδρο του Συμβουλίου της Επικρατείας.

γ. Δύο ανώτερους αξιωματικούς, έναν του στρατολογικού και έναν του υγειονομικού σώματος των Ενόπλων Δυνάμεων.

Δεν αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης:

α. Όσοι έχουν υπηρετήσει ενόπλως για οποδήποτε χρονικό διάστημα στις Ελληνικές ή ξένες ένοπλες δυνάμεις ή στα Σώματα Ασφαλείας.

β. Όσοι έχουν λάβει άδεια οπλοφορίας ή έχουν ζητήσει να τους χορηγηθεί τέτοια άδεια, καθώς και όσοι συμμετέχουν σε μεμονωμένες ή συλλογικές δραστηριότητες σκοπευτικών αγώνων, κυνηγιού κτλ, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη χρήση όπλων.

γ. Όσοι έχουν καταδικαστεί ή εκκρεμεί σε βάρος τους ποινική δίωξη για έγκλημα που έχει σχέση με χρήση όπλων, πυρομαχικών ή παράνομης βίας.

13. Βλ. Επιτελείο Υπουργού Εθνικής Άμυνας, Τμήμα Στρατολογικής Πολιτικής

Όσοι αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης για άοπλη θητεία υποχρεούνται να υπηρετήσουν θητεία προσαυξημένη κατά δώδεκα μήνες, από εκείνη που θα υπηρετούσαν ενόπλως.

Η άοπλη θητεία εκπληρώνεται αποκλειστικά σε μονάδες και υπηρεσίες του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας , που εδρεύουν εκτός των νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης, γέννησης, καταγωγής ή διαμονής των ενδιαφερομένων, καθώς και εκτός των μεγάλης πληθυσμιακής πυκνότητας αστικών κέντρων, που θα καθορισθούν με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας. Σε αυτούς ανατίθενται καθήκοντα και τους απονέμονται ειδικότητες που δεν συνεπάγονται τη χρήση ή την εκπαίδευση στη χρήση όπλων¹⁴.

Στις 6 Απριλίου 2000, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων καταδίκασε ομόφωνα την Ελλάδα στην υπόθεση *Θλιμμένος κατά Ελλάδας*. Το 1983 ο Μάρτυρας του Ιεχωβά Ιάκωβος Θλιμμένος είχε εκτίσει τη φυλάκισή του ως αντιρρησίας συνείδησης, καταδίκη που —όπως

συνέβαινε με όλους τους αντιρρησίες που είχαν εκτίσει ποινή φυλάκισης λόγω της συνειδησιακής στάσης τους— καταχωρήθηκε ως *κακούργημα* στο ποινικό μητρώο_του. Έξι χρόνια αργότερα, το Φεβρουάριο 1989, αυτή η κατηγορία στέρησε στον Θλιμμένο την αναγνώρισή του από το σώμα ορκωτών λογιστών και το διορισμό του σε ανάλογη θέση παρά την επιτυχία του ως δεύτερου στη σειρά στις απαιτούμενες εξετάσεις. Η προσφυγή του κατά της απόφασης απορρίφθηκε οριστικά στις 28 Ιουνίου 1996. Κατόπιν προσέφυγε στο Συμβούλιο_το οποίο αν και αρχικά δικαίωσε τον ενάγοντα και έκρινε άκυρη την απόφαση, σε επόμενη παραπομπή στην Ολομέλειά του αποφάνθηκε πως καλώς είχε καταδικαστεί ο Θλιμμένος¹⁵.

14. ΝΟΜΟΣ 2510 (ΦΕΚ 136Α'/27 ΙΟΥΝΙΟΥ 1997), Άρθρα 18,19, 20, 21

15. Βλέπε Βικιπαίδεια : Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια

Έτσι, η υπόθεση οδηγήθηκε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο, το οποίο ομοφώνως απεφάνθη ότι στην υπόθεση αυτή υπήρξε παραβίαση του Άρθρου 14 (περί απαγόρευσης των διακρίσεων) σε συνδυασμό με το Άρθρο 9 (περί ελευθερίας της σκέψης, συνείδησης και θρησκείας) και του Άρθρου 6, παράγραφος 1 (δικαίωμα ακροαματικής διαδικασίας σε εύλογο χρονικό διάστημα —καθώς 7 και πλέον χρόνια κράτησαν οι διαδικασίες μέχρι να παρθεί η σχετική οριστική απόφαση) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Σύμφωνα με την ίδια απόφαση, το ελληνικό κράτος κλήθηκε να αποζημιώσει τον προσφεύγοντα με το ποσό των 9 εκατομμυρίων δραχμών (περ. 26.500 €) για ηθική βλάβη και δικαστικές δαπάνες. Εντούτοις, στην Ελλάδα, ακόμη και ύστερα από αυτή την απόφαση του Ευρωπαϊκού δικαστηρίου, υπήρξαν προσφυγές στο Συμβούλιο της Επικρατείας οι οποίες στρέφονταν ουσιαστικά εναντίον του νόμου 2610/97 περί εναλλακτικής θητείας για τους αντιρρησίες συνείδησης¹⁶.

Στις 31 ΜΑΡΤΙΟΥ 2006 το Αναθεωρητικό Στρατοδικείο Ρουφ καταδίκασε σήμερα σε δεύτερο βαθμό τον αντιρρησία συνείδησης Λάζαρο Πετρομελίδη, Αντιπρόεδρο του ΕΒCO (Ευρωπαϊκό Γραφείο για την Αντίρρηση Συνείδησης), σε ποινή φυλάκισης 18 μηνών, με αναστολή εκτέλεση ποινής, κρίνοντάς τον ένοχο για δύο κατηγορίες για ανυποταξία. Πρωτοδίκως είχε καταδικαστεί στην πρωτοφανή ποινή τριετούς φυλάκισης, χωρίς αναστολή, για τις δύο κατηγορίες για ανυποταξία με τις οποίες είχε παραπεμφθεί για 15η φορά.

Εδώ και έντεκα χρόνια εφαρμογής του θεσμού της εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας, η Ελλάδα δεν επιδεικνύει καμία πρόθεση να συμμορφωθεί με τα ευρωπαϊκά και διεθνή πρότυπα, αλλά, αντίθετα, εξακολουθεί να διώκει συστηματικά τους αντιρρησίες συνείδησης που υπερασπίζονται τα διεθνώς αναγνωρισμένα δικαιώματά τους. *«Άλλη μια φορά, η Διεθνής Αμνηστία εκφράζει την αγανάκτησή της για την επιμονή της Ελλάδας να παραβιάζει το διεθνές δίκαιο και δηλώνει ότι, σε περίπτωση που ο Λάζαρος Πετρομελίδης φυλακιστεί, θα τον υιοθετήσει ως κρατούμενο συνείδησης, κάτι που θα αποτελέσει θλιβερή πρωτοτυπία της Ελλάδας εδώ και χρόνια στην Ευρώπη»* δήλωσε ο Σίμος Μπούρας, Πρόεδρος του ελληνικού τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας. Με τις συνεχείς διώξεις των αντιρρησιών συνείδησης, η Ελλάδα παραβιάζει, εκτός των άλλων, και το άρθρο 14 παράγραφος 7 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά

Δικαιώματα, το οποίο ορίζει ότι «κανένας δεν πρέπει να δικάζεται ή να τιμωρείται ξανά για αδίκημα, για το οποίο έχει τελεσίδικα καταδικαστεί ή αθωωθεί σύμφωνα με το δίκαιο και τον κώδικα ποινικής δικονομίας κάθε χώρας» .

Η Διεθνής Αμνηστία εκφράζει τον αποτροπιασμό της για την απόφαση αυτή που έρχεται να συμπληρώσει τη μακρά λίστα καταδικαστικών αποφάσεων κατά του αντιρρησία συνείδησης Λάζαρου Πετρομελίδη, ο οποίος έχει κατ' επανάληψη έρθει αντιμέτωπος με τα στρατοδικεία της Ελλάδας, με τις ίδιες κατηγορίες. Καθώς το γεγονός αυτό παραβιάζει κατάφορα θεμελιώδεις αρχές τους διεθνούς δικαίου, η Διεθνής Αμνηστία ζητάει την άμεση παύση κάθε δίωξης προς το πρόσωπο του Λάζαρου Πετρομελίδη¹⁷. Αθωωτική ήταν, όμως, η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας για δικαίωμα στην αντιρρησία συνείδησης το έτος 2007¹⁸. Αν και σήμερα υφίσταται το σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, απορρίπτονται συλλήβδην τα σχετικά αιτήματα για εκπλήρωση εναλλακτικής πολιτικής θητείας για τους μη θρησκευτικούς αντιρρησίες συνείδησης, γεγονός που θεωρείται απαξίωση του θεσμού.

16. Βλέπε Βικιπαίδεια : Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια

17. Βλ. Σύνδεσμος Αντιρρησιών Συνείδησης Ελλάδος

18. Βλ. Απόφαση ΣτΕ, Αριθμός 1845/2007, Τμήμα ΣΤ

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ

«Η σημερινή διάρκεια της στρατιωτικής θητείας δεν παρέχει τον απαιτούμενο χρόνο για επαρκή εξειδίκευση και απόκτηση της απαιτούμενης εμπειρίας [...]»¹⁹. Για να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα, δημιουργήθηκε μία κατηγορία στρατιωτικών, οι οπλίτες με πενταετή υποχρέωση (ΟΠΥ), οι οποίοι απολύονται οριστικά από το στράτευμα, με την εκπλήρωση της θητείας τους. Ο θεσμός των επαγγελματιών οπλιτών αναπτύσσεται στη χώρα μας κατά την τελευταία εικοσαετία. Εφόσον ο θεσμός των ΟΠΥ συντελεί στο να ικανοποιήσει συγκεκριμένες ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων και εφόσον δεν θίγεται η καθολική στρατιωτική υποχρέωση, ο θεσμός των ΟΠΥ δεν θίγει ούτε την αρχή της ισότητας. Η θητεία των ΟΠΥ συντελεί εξ ορισμού στην άμυνα της χώρας και ως εκ τούτου, η καθιέρωσή της εναρμονίζεται χωρίς πρόβλημα προς τον κανόνα του άρθρου 4§6 του Συντάγματος²⁰.

19. Βλ. την από 10.10.1984 εισηγητική έκθεση του νόμου 1513/1985

20. Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Η Συνταγματική των Ενόπλων Δυνάμεων, Τόμος Β, σ. 128

—

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

1. ΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

Η ποινική δικαιοσύνη στο στρατό απονέμεται από τα στρατιωτικά δικαστήρια (πρωτοβάθμια: Στρατοδικεία, Ναυτοδικεία, Αεροδικεία, δευτεροβάθμιο: Αναθεωρητικό δικαστήριο) και τον Άρειο Πάγο²¹. Καθιερώνονται οι προβλεπόμενες από το Σύνταγμα της Ελλάδος εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας των μελών του δικαστικού σώματος των ένοπλων δυνάμεων (στρατιωτικών δικαστών και αναθεωρητών). Τα στρατιωτικά δικαστήρια (πρωτοβάθμια) συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από στρατιωτικούς δικαστές (μέλη του Δικαστικού Σώματος των Ένοπλων Δυνάμεων) αλλά και στρατοδίκες (Αξιωματικούς των τριών κλάδων των Ένοπλων Δυνάμεων που ορίζονται για κάθε δικάσιμο με κλήρωση), ενώ το Αναθεωρητικό Δικαστήριο, συγκροτείται μόνο από μέλη του Δικαστικού Σώματος των Ένοπλων Δυνάμεων, που ονομάζονται Αναθεωρητές²². Επιβάλλεται η αρχή της ειδικής και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας των αποφάσεων των στρατιωτικών δικαστηρίων. Η δικαιοδοσία των στρατιωτικών Δικαστηρίων είναι καθαρώς ποινική. Ισχύει σε αυτά πλήρως ο θεσμός της πολιτικής αγωγής, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών Δικαστηρίων είτε σε ειρηνική είτε σε πολεμική περίοδο υπάγονται για όλες τις αξιόποινες πράξεις τους, μόνον όσοι έχουν την ιδιότητα του στρατιωτικού²³ κατά το χρόνο τέλεσης της πράξης, καθώς και οι αιχμάλωτοι πολέμου.

21. Βλ. Κανονισμός Οργάνωσης και Λειτουργίας των Στρατιωτικών Δικαστηρίων και του Αναθεωρητικού Δικαστηρίου, ΠΔ 21/2002 (ΦΕΚ Α 12/25.1.2002)

22. Βλ. Ν 2304/1995 (ΦΕΚ Α 83, 11.5.1995), κύρωση του Κώδικα Δικαστικού Σώματος Ενόπλων Δυνάμεων

23. Βλ. Νικόπουλου Α., ΣΠΚ, ο.π. σ. 18

Προβλέπονται βέβαια διατάξεις περί συμμετοχής στο έγκλημα στρατιωτικών και ιδιωτών, οπότε στην περίπτωση αυτή οι συμμετοχοί σε μη στρατιωτικό έγκλημα δικάζονται από τα κοινά ποινικά Δικαστήρια άλλως αν το έγκλημα είναι στρατιωτικό τότε ο ιδιώτης θα δικάσεται από τα κοινά ποινικά δικαστήρια και ο στρατιωτικός από τα στρατοδικεία. Σε καμία περίπτωση τα στρατιωτικά

δικαστήρια δεν έχουν δικαιοδοσία με κατηγορούμενο ιδιώτη, με την έννοια ότι εάν ιδιώτης τελέσει έγκλημα αναφερόμενο στο Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα, θα δικαστεί μεν σύμφωνα με τις διατάξεις του, από τα αρμόδια γι' αυτόν όμως κοινά ποινικά δικαστήρια. Η διαδικασία ενώπιον των στρατιωτικών Δικαστηρίων είναι πλήρως προσαρμοσμένη με την διαδικασία ενώπιον των κοινών ποινικών δικαστηρίων. Η κίνηση και η άσκηση της ποινικής δίωξης ανήκει στον στρατιωτικό Εισαγγελέα, ο οποίος ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας.

Πλην της Ελλάδας, άλλες χώρες οι οποίες έχουν αυτοτελείς στρατιωτικούς ποινικούς κώδικες είναι η Ιταλία, η Ισπανία, η Ολλανδία, η Αργεντινή, η Βραζιλία, η Πορτογαλία, η Δανία, η Γαλλία, η Ελβετία και η Νότια Κορέα, όπου υφίσταται ιδιαίτερη κωδικοποίηση τόσο του ουσιαστικού στρατιωτικού ποινικού δικαίου όσο και της αντίστοιχης δικονομίας. Το ίδιο ισχύει και στην Ελβετία, με τη διαφορά ότι υφίσταται ιδιαίτερος στρατιωτικός ποινικός κώδικας και αντίστοιχη ποινική δικονομία σε κάθε καντόνι. Στη Αμερική υπάρχει ο λεγόμενος “ενοποιημένος” στρατιωτικός ποινικός κώδικας, ο οποίος αποτελεί συλλογή ομοσπονδιακών νομοθετημάτων και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα καθαρά στρατιωτικών και μη εγκλημάτων. Οι δικονομικές διατάξεις είναι οι ισχύουσες στα κοινά ποινικά δικαστήρια. Στις χώρες στις οποίες δεν υπάρχουν αυτοτελείς κώδικες, οι διατάξεις του ουσιαστικού και δικονομικού στρατιωτικού δικαίου περιλαμβάνονται στα αντίστοιχα νομοθετήματα του κοινού δικαίου. Ανάλογα ειδικά τμήματα συναντάμε, μεταξύ άλλων, στους ποινικούς κώδικες της Εσθονίας, της Πολωνίας, της Ουγγαρίας και της Βουλγαρίας. Στη Βρετανία, όπου δεν υφίστανται σε μόνιμη βάση ένοπλες δυνάμεις, αλλά το θεσμικό τους πλαίσιο ανανεώνεται κατόπιν συγκεκριμένης νομοθεσίας ανά πενταετία, η σχετική νομοθεσία περιλαμβάνει επανακαθοριζόμενες διατάξεις για τα στρατιωτικά εγκλήματα. Υπάρχουν, τέλος, και χώρες όπως η Νορβηγία, η στρατιωτική δικαιοσύνη βασίζεται σε πειθαρχικό έλεγχο των πράξεων, καθώς επίσης και χώρες όπως ο Καναδάς, όπου στον πειθαρχικό κώδικα προβλέπονται αφενός στρατιωτικά εγκλήματα που δεν εμπεριέχονται σε άλλους ποινικούς νόμους, και αφετέρου πειθαρχική δικαιοδοσία με αντίστοιχα πειθαρχικά στρατοδικεία.²⁴

24. Βλ. Άρθρο που δημοσιεύτηκε στα Ποινικά Χρονικά, ΜΘ 1999, Παναγιώτης Κρεμμυδιώτης

2.ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Η ύπαρξη αυτοτελών στρατιωτικών ποινικών δικαστηρίων συνεπάγεται μια λειτουργική αυτοτέλεια, η οποία σίγουρα δημιουργεί μια, αν μη τι άλλο, αίσθηση ασφάλειας δικαίου στους στρατιωτικούς. Αυτό συμβαίνει, σύμφωνα με τους εκφραστές της συγκεκριμένης απόψεως, διότι η φύση των στρατιωτικών εγκλημάτων, αλλά και οι ιδιαίτερες συνθήκες υπό τις οποίες διατελούν οι στρατιωτικοί, απαιτούν δικαιοδοτικά όργανα με γνώση των αρκετών ιδιαιτεροτήτων που είναι συνυφασμένες με τις ένοπλες δυνάμεις. Μάλιστα, κατ' αυτούς, η ανάγκη υπάρξεως αυτοτελών στρατιωτικών δικαστηρίων παρουσιάζεται εντονότερη στις ημέρες μας, ενόψει του ότι ο κάθε στρατιωτικός και ειδικότερα ο στρατιωτικός κατηγορούμενος θα πρέπει να μην υστερεί σε τίποτα έναντι του αντίστοιχου πολίτη. Στον αντίποδα, υπάρχουν πολλοί που επισημαίνουν την ανάγκη υπάρξεως ενιαίων δικαστηρίων για την απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, αφού η μη ύπαρξη στρατιωτικών δικαστηρίων αυτή καθαυτή δε συνεπάγεται κατ' ανάγκη απουσία των ιδιαίτερων για την εύρυθμη λειτουργία της στρατιωτικής δικαιοσύνης εγγυήσεων. Οι υποστηρικτές της απόψεως αυτής ισχυρίζονται ότι το επιχείρημα της εξειδικεύσεως των στρατιωτικών δικαστών καλύπτεται πλήρως με τη λειτουργία ειδικών τμημάτων στα κοινά ποινικά δικαστήρια, τα οποία έχουν αρμοδιότητα επί στρατιωτικών εγκλημάτων και με ανεξάρτητους από τις ένοπλες δυνάμεις δικαστικούς λειτουργούς.

Στη χώρα μας τα αφορώντα τα στρατιωτικά δικαστήρια προβλέπονται από το πρώτο κεφάλαιο του δεύτερου βιβλίου του στρατιωτικού ποινικού κώδικα. Η ποινική δικαιοσύνη στο στρατό απονέμεται από τα στρατιωτικά δικαστήρια και τον Άρειο Πάγο. Στην ελληνική επικράτεια λειτουργούν πέντε στρατοδικεία με έδρες την Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη, την Ξάνθη, τη Λάρισα και τα Χανιά, δύο ναυτοδικεία με έδρες τον Πειραιά και τα Χανιά και τρία

αεροδικεία με έδρες την Αθήνα, τη Λάρισα και τα Χανιά. Τέλος, υφίσταται ένα αναθεωρητικό δικαστήριο με έδρα την Αθήνα. Στη δικαιοδοσία των δικαστηρίων αυτών υπάγονται όσοι φέρουν τη στρατιωτική ιδιότητα κατά το χρόνο τελέσεως της πράξεως, καθώς και οι αιχμάλωτοι πολέμου. Σύμφωνα μάλιστα με τη συνταγματική επιταγή της διατάξεως του άρθρου 96 παρ. 4, στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων δεν δύνανται να υπαχθούν ιδιώτες. Τα στρατιωτικά εγκλήματα, όπως και οι ποινικές υποθέσεις των στρατιωτικών, εκδικάζονται πάντοτε από τα στρατιωτικά δικαστήρια.²⁵ Στη σύνθεση των πρωτοβάθμιων τριμελών και πενταμελών στρατιωτικών δικαστηρίων πλειοψηφούν των στρατοδικών οι στρατιωτικοί δικαστές, ενώ το Αναθεωρητικό δικαστήριο συνεδριάζει με τριμελή ή πενταμελή σύνθεση στρατιωτικών δικαστών²⁵. Οι στρατοδίκες είναι αξιωματικοί απόφοιτοι των παραγωγικών σχολών αξιωματικών των τριών κλάδων των ενόπλων δυνάμεων, οι οποίοι ορίζονται κατόπιν κληρώσεως από σχετικούς πίνακες. Σε περίπτωση συμμετοχής σε έγκλημα στρατιωτικών και ιδιωτών καθιερώνεται αρμοδιότητα των κοινών ποινικών δικαστηρίων, εφόσον το έγκλημα δεν είναι στρατιωτικό.²⁵

25. Βλ. Ν. 2287/95 Άρθρα 167 επ., 193, 178 επ.

3.ΟΙ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΙ ΔΙΚΑΣΤΕΣ

Η ιδιότητα των στρατιωτικών δικαστών ως αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων ή ανεξάρτητων δικαστών που απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο για το όλο οικοδόμημα της στρατιωτικής δικαιοσύνης. Οι υπερασπιστές κάθε μιας από τις δύο ιδιότητες εκθέτουν τα δικά τους πλεονεκτήματα επιχειρώντας με συχνά πειστικό τρόπο να καταξιώσουν την άποψή τους. Αναμφισβήτητα, είναι γεγονός ότι ένα δικαστικό σώμα με στρατιωτική δομή και ιεραρχία βρίσκεται πλησιέστερα στις ένοπλες δυνάμεις μιας χώρας και τα μέλη του, ως έχοντα την ιδιότητα του αξιωματικού, έχουν αποκτήσει πρωτογενώς τις απαιτούμενες

γνώσεις για ορθή κρίση επί των στρατιωτικών εγκλημάτων. Τα μειονεκτήματα όμως του δικαστικού σώματος αυτής της μορφής έχουν να κάνουν με αυτή καθαυτή την ιεραρχική δομή και υπηρεσιακή εξάρτηση των στρατιωτικών δικαστών από τη στρατιωτική και πολιτική ιεραρχία του υπουργείου άμυνας, η οποία είναι καταρχάς ασυμβίβαστη με τη δικαστική ιδιότητα. Στον αντίποδα, οι στρατιωτικοί δικαστές που απολαμβάνουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, έχουν όλα τα εχέγγυα για να απονείμουν ορθά δικαιοσύνη.²⁶

Στη χώρα μας με το νόμο 2304/95 κυρώθηκε ο κώδικας Δικαστικού Σώματος ενόπλων δυνάμεων. Ως γνωστόν, πέρασαν είκοσι χρόνια για να υλοποιηθεί η συνταγματική επιταγή της διατάξεως του άρθρου 96 παρ. 5 και να μεταρρυθμιστούν τα ισχύοντα στην ελληνική στρατιωτική δικαιοσύνη. Με το νόμο αυτό και με το νόμο 2287/95 κατοχυρώθηκε θεσμικά η ανεξαρτησία και αποστολή της, αφού οι στρατιωτικοί δικαστές δεν έχουν πλέον τη στρατιωτική ιδιότητα και περιβάλλονται με εγγυήσεις προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας.²⁷

26. Βλ. Τσάτσος Δ. Συνταγματικό Δίκαιο Τόμος Β, σ. 552 επ.

27. Βλ. Ποινικά Χρονικά ΜΗ. 328, Π. Χριστοφοράκος, Βλ. Παπαδαμάκης Α. Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, 1997, σ.28

Μεταξύ των άλλων χωρών όπου οι στρατιωτικοί δικαστές δεν έχουν στρατιωτική ιδιότητα, αξίζει να αναφερθούν ως χαρακτηριστικές περιπτώσεις τα ισχύοντα στην Ελβετία τη Νότια Κορέα και την Πολωνία. Πιο συγκεκριμένα, στην Ελβετία οι στρατιωτικοί δικαστές είναι πτυχιούχοι νομικής, οι οποίοι διατηρούν την πολιτική τους ιδιότητα, διορισμένοι ειδικά προς άσκηση ανάλογων καθηκόντων, σε αντίθεση με τον προϊστάμενο της εισαγγελίας, ο οποίος είναι μέλος του στρατιωτικού δικαστικού κλάδου.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Η ελευθερία της θρησκευτικής συνειδήσεως περιλαμβάνει την ελευθερία επιλογής, διατηρήσεως, αλλαγής ή εγκαταλείψεως μιας συγκεκριμένης θρησκείας εν γένει, της αθρησκείας ή της αθεΐας, χωρίς δυσμενείς συνέπειες. Η ελευθερία αυτή είναι κατ' αρχήν απεριόριστη, αν και δεν απαλλάσσει από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το κράτος, όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 13 § 4. Περιλαμβάνει και το δικαίωμα του ατόμου να δηλώνει ή να αποσιωπά τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις ή την ανυπαρξία τους. Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι κατ' αρχήν αμυντικό δικαίωμα και στρέφεται τόσο κατά του κράτους όσο και κατά των ιδιωτών στα πλαίσια της ενιαίας συνολικής έννομης τάξης.²⁸ Ο συντακτικός νομοθέτης καθιερώνει με το άρθρο 13 §1Σ την θρησκευτική ισότητα όλων των θρησκειών. Όσον αφορά τους στρατιωτικούς απολαμβάνουν και αυτοί το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας. Ιδιαίτερο ζήτημα, όμως αποτελεί η ορκωμοσία των στρατιωτικών που προβλέπεται από τον στρατιωτικό κανονισμό 20-1. . Ο όρκος είναι η επίσημη υπόσχεση που δίνεται από αυτόν που ορκίζεται στα Εθνικά και θρησκευτικά Σύμβολα, ότι θα τηρεί πιστά, όσα περιλαμβάνονται στον όρκο. Από την υπόσχεση αυτή απαλλάσσεται αυτός

που ορκίσθηκε, μετά την έξοδο του από τις τάξεις του Στρατού και την επάνοδο του στην ιδιωτική ζωή.

28. Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α, σ. 445 επ.

Ο στρατιωτικός όρκος τον οποίο καλούνται να δώσουν όσοι κατατάσσονται στις ένοπλες δυνάμεις είναι ο εξής(άρθρο 3 Στρ.Καν/σμού):

*«Ορκίζομαι να φυλάττω πίστιν εις την Πατρίδα.
Υπακοήν εις το Σύνταγμα, τους Νόμους και τα ψηφίσματα του Κράτους.
Υποταγήν εις τους ανωτέρους μου. Να εκτελώ προθύμως και άνευ αντιλογίας
τας διαταγάς των. Να υπερασπίζω με πίστιν και αφοσίωσιν, μέχρι της
τελευταίας ρανίδος του αίματος μου, τας Σημαίας.
Να μη τας εγκαταλείπω, μηδέ ν' αποχωρίζομαι ποτέ απ' αυτών.
Να φυλάττω δε ακριβώς τους στρατιωτικούς νόμους.
Και να διάγω εν γένει ως πιστός και φιλότιμος στρατιώτης».*

Η διάταξη αυτή με την αναφορά της στο ιερό σύμβολο, ναι μεν περιλαμβάνει όλες τις γνωστές θρησκείες και παρέχει το δικαίωμα επιλογής δόσης του όρκου σε μία από αυτές, αλλά αποκλείει τους άθρησκους και τους άθεους ή ακόμα και εκείνους που δεν επιθυμούν να αποκαλύψουν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, κάτι που δεν συνάδει με τις αρχές που θέτει το Σύνταγμα περί θρησκευτικής ελευθερίας στο άρθρο 13.

ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΖΕΣΘΑΙ ΚΑΙ Η ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ

Το σύνταγμα προβλέπει:

Άρθρο 12 - (Δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι)

1. Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια.
2. Το σωματείο δεν μπορεί να διαλυθεί για παράβαση του νόμου ή ουσιώδους διάταξης του καταστατικού του, παρά μόνο με δικαστική απόφαση.
3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται αναλόγως και σε ενώσεις προσώπων που δεν συνιστούν σωματείο...

Άρθρο 23 - (Συνδικαλιστική ελευθερία)

1. Το κράτος λαμβάνει τα προσήκοντα μέτρα για τη διασφάλιση της συνδικαλιστικής ελευθερίας και την ανεμπόδιστη άσκηση των συναφών μ' αυτή δικαιωμάτων εναντίον κάθε προσβολής τους, μέσα στα όρια του νόμου.
2. Η απεργία αποτελεί δικαίωμα και ασκείται από τις νόμιμα συστημένες συνδικαλιστικές οργανώσεις για τη διαφύλαξη και προαγωγή των οικονομικών και εργασιακών γενικά συμφερόντων των εργαζομένων.

Σε σύσκεψη που έλαβε χώρα στις 14 Ιανουαρίου 2005 στην Αθήνα, είκοσι νέοι αξιωματικοί και των τριών κλάδων υπογράφουν την ιδρυτική πράξη στρατιωτικού συνδικαλιστικού οργάνου πανελληνίας εμβέλειας και το βαφτίζουν Ένωση Αξιωματικών Ενόπλων Δυνάμεων. Σύμφωνα με το καταστατικό, μέλη της Ένωσης θα είναι μόνον εν ενεργεία αξιωματικοί. Σκοποί του συνδικαλιστικού σωματείου, μεταξύ άλλων, αναφέρονται: βελτίωση της θέσης των αξιωματικών, προάσπιση της προσωπικής ελευθερίας, της ελευθερίας της σκέψης, της αξιοκρατίας, της ελεύθερης διακίνησης των ιδεών και των δημοκρατικών ελευθεριών και ανάδειξη του σύγχρονου ρόλου των αξιωματικών ως παράγοντα εγγύησης της εθνικής ανεξαρτησίας και εμπέδωσης του δημοκρατικού πολιτεύματος. Προβαλλόμενα μέσα για την πραγματοποίηση αυτών των σκοπών είναι η μέριμνα για τη βελτίωση του νομοθετικού πλέγματος που διέπει τη λειτουργία των Ενόπλων Δυνάμεων, η παροχή νομικής ή άλλης βοήθειας

στα μέλη για την αντιμετώπιση υπηρεσιακών προβλημάτων ή η συμμετοχή εκπροσώπων της Ένωσης σε συμβούλια ή επιτροπές όπου συζητούνται θέματα σχετικά με τους αξιωματικούς των Ενόπλων Δυνάμεων. Υπάρχει ξεχωριστή, σαφής αναφορά στο καταστατικό ότι αποκλείεται η απεργία ως μέσο διεκδίκησης αιτημάτων. Αποκλείεται επίσης η εμπλοκή μελών της Ένωσης στο καθαρά επιχειρησιακό μέρος της λειτουργίας των Ενόπλων Δυνάμεων. Μετά από δύο χρόνια δικαστικών διαμαχών για τη έγκυρη σύσταση ή μη του σωματίου, το 2006 αφαιρέθηκε από την ένωση το δικαίωμα ύπαρξής της.²⁹

Σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στην Ελλάδα σε ευρωπαϊκό επίπεδο η ισχύουσα κατάσταση είναι διαφορετική. Με θεμελιώδη διακηρυγμένη αντίληψη ότι οι υπηρετούντες στις Ένοπλες Δυνάμεις δεν είναι παρά ένστολοι πολίτες, ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Στρατιωτικών Οργανώσεων (Euromil) είναι πολιτικά και θρησκευτικά ανεξάρτητη και μη κερδοσκοπική Μη Κυβερνητική Οργάνωση. Ιδρύθηκε το 1972, εδρεύει στις Βρυξέλλες και προς το παρόν εκπροσωπεί 34 συνδικάτα, συνδέσμους, οργανώσεις και σωματεία στρατιωτικών εν ενεργεία και αποστράτων από 22 χώρες, τις εξής: Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Τσεχία, Δανία, FYROM, Φινλανδία, Γαλλία, Γερμανία, Ελλάδα, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λετονία, Πολωνία, Πορτογαλία, Ρωσία, Σλοβακία, Σλοβενία, Ισπανία, Ολλανδία, Ουκρανία.

Σχετικά με την Ελλάδα, τα συμφέροντα των στρατευμένων στον Euromil εκπροσωπούνται από δύο οργανώσεις αποστράτων την Εταιρεία Αλληλεγγύης -ΕΤΑΛ και τον Σύλλογο Αποφοίτων ΣΤΥΑ.³⁰

29. Άρθρο που δημοσιεύτηκε στην Ελευθεροτυπία, 25.8.2007, 30. Ε.Ο.Σ.Ο.

ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΑΝΕΠΙΔΕΚΤΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΩΝ

Παρά την ειδική κυριαρχική σχέση στην οποία βρίσκονται οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις υπάρχουν ορισμένα ατομικά δικαιώματα τα οποία είναι ανεπίδεκτα περιορισμών. Αυτά τα δικαιώματα είναι η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή των στρατιωτικών, δηλαδή το δικαίωμα της ιδιωτικής σφαίρας, το οποίο είναι απαραβίαστο επειδή αποτελεί ζωτικό μέρος της προσωπικότητας του ανθρώπου. Ειδικότερα, το δικαίωμα για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και για σεβασμό της αξίας του ανθρώπου, δεν επιδέχεται περιορισμούς ούτε λόγω της

στρατιωτικής πειθαρχίας και οργάνωσης. Ακόμα , το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας , το οποίο είναι απαραβίαστο και δεν επιδέχεται αναθεώρηση . Τέλος , το δικαίωμα της ελευθερίας έκφρασης και διάδοσης της γνώμης , το οποίο κατοχυρώνεται σε διεθνείς συμβάσεις αλλά και από το Σύνταγμα με μόνο περιορισμό την τήρηση των νόμων του κράτους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εργασία αυτή είχε σκοπό να παρουσιάσει τις ένοπλες δυνάμεις και τα συνταγματικά δικαιώματα που υπάγονται σ' αυτές είτε άμεσα είτε έμμεσα. Με βάση το άρθρο 4 § 6Σ, που αποτελεί το θεμέλιο της στρατιωτικής θητείας, το οποίο καθιερώνει την υποχρέωση προς στράτευση και θέτει τις αρχές της ισότητας και της καθολικότητας για όλους τους στρατεύσιμους, αναφερθήκαμε στην ειδική κυριαρχική σχέση που δικαιολογεί τον περιορισμό των ατομικών δικαιωμάτων που υφίστανται οι υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις. Ακόμη, μέσα από τα υπόλοιπα συνταγματικά άρθρα βλέπουμε το ξεχωριστό καθεστώς που υπάρχει στην παροχή της έννομης προστασίας, στην κομματική ουδετερότητα των στρατιωτικών και στην εναλλακτική στρατιωτική θητεία. Τέλος , αναφερθήκαμε στα δικαιώματα τα οποία λόγω της φύσης τους αλλά και του εννόμου αγαθού που προστατεύουν δεν επιδέχονται περιορισμούς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αλιβιζάτος Κ. Νίκος , Η Συνταγματική των Ενόπλων Δυνάμεων, Τόμος Α, 1987.
- Αλιβιζάτος Κ. Νίκος , Η Συνταγματική των Ενόπλων Δυνάμεων, Τόμος Β, 1992.
- Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Α, 2005.
- Δαγτόγλου Π.Δ., Ατομικά Δικαιώματα, Τόμος Β, 2005.
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Τόμος Γ, Γενικό Μέρος, 2008.
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Συνταγματικά Δικαιώματα, Τόμος Γ, Ειδικό Μέρος, 2008.
- Νικόπουλος Α., Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας.
- Παπαδαμάκης Α. Στρατιωτικό Ποινικό Δίκαιο, 1997.
- Τσάτσος, Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδη Δικαιώματα Ι, Γενικό Μέρος, Τόμος Γ', 1988.
- ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΜΘ΄: Κρεμμυδιώτη Παναγιώτη, Στρατιωτικός Δικαστής, 1999.
- ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΜΗ΄. 328. : Χριστοφοράκος Π.
- Εγκυκλοπαίδεια Βικιπαίδεια.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΣΤΕ 2209/77
ΣΤΕ 1016/63
ΣΤΕ 1179/56

ΣΤΕ 1616/77
ΣΤΕ 1936/96
ΣΤΕ 2139/75
ΣΤΕ 1205/2003
ΣΤΕ 3870/2002
ΣΤΕ 797/2001